

Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Α΄ Λυκείου

Θεματική ενότητα:

Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση

Τίτλος:

Παλαμάς και φίλοι στον αρχαίο Πειραιά

Συγγραφή: ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΣΑΡΜΠΙΑΝΗ

Εφαρμογή: ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΣΑΡΜΠΙΑΝΗ

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Θεσσαλονίκη 2015

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι. Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.5. Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας λογοτεχνίας: Βασίλης Βασιλειάδης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Παλαμάς και φίλοι στον αρχαίο Πειραιά

Εφαρμογή σεναρίου

Παρασκευή Σαρμπάνη

Δημιουργία σεναρίου

Παρασκευή Σαρμπάνη

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική Λογοτεχνία

Τάξη

Α΄ Λυκείου

Σχολική μονάδα

4^ο Γ.Ε.Λ. Κορυδαλλού

Χρονολογία

Από 26-02-15 έως 23-03-15.

Διδακτική/θεματική ενότητα

Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση

Διαθεματικό

Ναι

Εμπλεκόμενα γνωστικά αντικείμενα

Νεοελληνική Γλώσσα

Χρονική διάρκεια

8 ώρες

Χώρος

Ι. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας, εργαστήριο πληροφορικής.

II. Εικονικός χώρος: ψηφιακή τάξη (wikialo.pbworks.com)

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Οι τεχνολογικές προϋποθέσεις που έθετε το αρχικό σενάριο ήταν αρκετές και ο χρόνος που είχαμε στη διάθεσή μας δεν επέτρεπε να αφιερωθεί ξεχωριστός χρόνος για την “ξενάγηση” των μαθητών στο εργαλείο που θα χρησιμοποιούσε κάθε ομάδα. Έτσι, για τη Γ’ φάση επιλέχθηκε μία μόνο από τις προτεινόμενες δραστηριότητες, εκείνη που αξιοποιούσε τις δυνατότητες της εφαρμογής Google Earth για την εκπόνηση της οποίας συνεργάστηκαν όλοι οι μαθητές.

Το σενάριο εξελίχθηκε ομαδοσυνεργατικά σε όλες του τις φάσεις και εφαρμόστηκε σε τάξη που είχε σε όλη τη διάρκεια της χρονιάς εργαστεί με αυτόν τον τρόπο. Εντούτοις, τα προβλήματα δεν έλειψαν και φάνηκε πως οι σχετικές δεξιότητες απαιτούν χρόνο και επιμονή για να εμπεδωθούν.

Το σχολείο είχε εργαστήριο υπολογιστών εξοπλισμένο με τις συνήθεις εφαρμογές γραφείου, προβολικό μηχάνημα και σύνδεση στο διαδίκτυο αλλά δεν ήταν διαθέσιμο σε όλη τη διάρκεια του σεναρίου, με αποτέλεσμα να χρειαστεί κάποιες φορές να προσαρμόσουμε τη δουλειά μας στη συνθήκη αυτή.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

Το σενάριο στηρίζεται

Παρασκευή Σαρμπάνη, Παλαμάς και φίλοι στον αρχαίο Πειραιά, Νεοελληνική Λογοτεχνία Α΄ Λυκείου, 2014.

Το σενάριο αντλεί

—

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Πρόταση του αρχικού σεναρίου ήταν να αναλάβουν οι μαθητές την προβολή των αρχαίων μνημείων της περιοχής τους, αξιοποιώντας ποιήματα των παρνασσιστών που αναφέρονται στο αρχαίο παρελθόν ή στους αρχαίους μύθους: η «καμπάνια» αυτή θα

πρότεινε μια αρχαιογνωστική διαδρομή στον Πειραιά με χρήση της διαδικτυακής εφαρμογής Google Earth. Οι μαθητές, αφού προβληματίστηκαν κατά την πρώτη εισαγωγική ώρα σχετικά με τον τρόπο πρόσληψης του αρχαίου παρελθόντος σε διάφορες εποχές, εξακρίβωσαν –επαγωγικά– τα γνωρίσματα του παρνασσισμού και την ιδιαίτερη σχέση του με την αρχαιότητα και έπειτα εξερεύνησαν τα αρχαία μνημεία της περιοχής τους συνδέοντάς τα με την ποίηση των παρνασσιστών. Προβλεπόταν, ακόμη, να ακολουθήσουμε και στον φυσικό χώρο τη διαδρομή, αλλά αυτό δεν κατέστη τελικά δυνατό.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Αντιγράφο απόσπασμα αναρτημένο στα [«Πρόσωπα και θέματα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας»](#) της [Πύλης για την ελληνική γλώσσα](#) από το βιβλίο του Ευριπίδη Γαραντούδη *Ο Παλαμάς από τη σημερινή σκοπιά. Όψεις της ποίησής του και της σύγχρονης πρόσληψής της*:

«[...] η αναμφίβολη διατήρηση του Παλαμά στη μνήμη των νεότερων ως ένα είδος ιστορικού συμβόλου της νεοελληνικής λογοτεχνίας και ως παρακαταθήκη εθνικών αξιών, ή η αναγωγή του και, στη συνέχεια, η λειτουργία του ως εθνικού ποιητή δεν συνέβαλαν στο ελάχιστο ώστε η παλαμική ποίηση να έχει απήχηση στο εσωτερικό της μεταπολεμικής ποιητικής κοινότητας. Αντιθέτως, μπορούμε να σκεφτούμε ότι αυτή η παράπλευρη και ισχυρή ιδεολογική χρήση του παλαμικού έργου συνέβαλε στο να κρατήσουν οι μεταπολεμικοί και, στη συνέχεια, οι σύγχρονοι ποιητές απόσταση από αυτό».

Αυτός ήταν και ο προβληματισμός που υπήρχε από το ξεκίνημα του χτισίματος του συγκεκριμένου σεναρίου, προσαρμοσμένος στη σχολική πραγματικότητα: πώς μπορεί να μιλήσει στους σημερινούς μαθητές ένας ποιητής που εδώ και πολλά χρόνια

κατοικεί σε ένα πάνθεο ποιητικών μορφών με αναντίρρητη ιστορική αξία για την εξέλιξη της νεοελληνικής ποίησης, αλλά που συγχρόνως η αναγνωστική αλλά και λογοτεχνική του αποτίμηση δεν έχει ακολουθήσει την ίδια πορεία; Μπορούν με κάποιον τρόπο να επικουρήσουν τα νέα επικοινωνιακά και κειμενικά περιβάλλοντα, ώστε να αισθανθούν οι μαθητές ότι δικαιούνται να οικειοποιηθούν τους στίχους όχι μόνο τους δικούς αλλά και άλλων ποιητών της γενιάς του, με τους οποίους συνομίλησε αλλά δημιούργησε και την ίδια εποχή; Από την άλλη, το ίδιο ερώτημα τίθεται για το αρχαίο παρελθόν και τον τρόπο με τον οποίο το προσλαμβάνουμε: πόσο κοντά τους νιώθουν οι μαθητές το αρχαίο παρελθόν της περιοχής στην οποία ζουν; Οι δυο αυτοί άξονες συναντιούνται στα αρχαιόθεμα ποιήματα ποιητών της γενιάς του 1880 και με την αφορμή αυτή οι μαθητές ενθαρρύνθηκαν να καταθέσουν τον δικό τους λόγο.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Επιδιώχθηκε οι μαθητές να κατανοήσουν ότι:

- το αρχαίο παρελθόν εμπνέει με διαφορετικούς τρόπους κάθε εποχή και ανασηματοδοτείται ανάλογα με τις ανάγκες και τα ερωτήματα κάθε εποχής,
- προφορικός, γραπτός και υβριδικός λόγος δεν έχουν αξιολογικές διαφορές, αλλά είναι μορφές λόγου που χρησιμοποιούνται σε διαφορετικές κοινωνικές πρακτικές και περιστάσεις.

Γνώσεις για τη γλώσσα

Επιδιώχθηκε οι μαθητές να κατανοήσουν ότι:

- τα πολυτροπικά κείμενα έχουν χαρακτηριστικά που τα διαφοροποιούν από τα αμιγώς γλωσσικά κείμενα: ευρεία χρήση και άλλων τρόπων πέρα από τη γλώσσα (εικόνα, μουσική, διαγράμματα κλπ.), οργάνωση των πληροφοριών στον χώρο,

- τα διαδικτυακά κείμενα έχουν χαρακτηριστικά που τα διαφοροποιούν από τα «παραδοσιακά» κείμενα: υπερσύνδεσμοι, μενού πλοήγησης, χάρτης ιστοσελίδας επηρεάζουν την αλληλουχία του κειμένου και τον τρόπο ανάγνωσής του.

Γνώσεις για τη λογοτεχνία

Επιδιώχθηκε οι μαθητές:

- να κωδικοποιήσουν τα χαρακτηριστικά του ελληνικού παρνασσιισμού:
 - υιοθέτηση της δημοτικής γλώσσας στην ποίησή τους και οριστική εγκατάλειψη της καθαρεύουσας,
 - μεγάλη φροντίδα του στίχου (σεβασμός στους μετρικούς, ρυθμικούς και στιχουργικούς κανόνες καθώς και στην ομοιοκαταληξία),
 - άντληση θεμάτων και εικόνων (και) από τη μυθολογία και την ιστορία, έμπνευση από χαμένους πολιτισμούς της αρχαιότητας
 - ηρεμία, γαλήνη, απάθεια (σε αντίστιξη και προς την ακατάσχετη αισθηματολογία του ρομαντισμού και με τους περιορισμούς που ισχύουν ως προς το στοιχείο αυτό για τον ελληνικό παρνασσιισμό),
- να έρθουν σε επαφή με το αρχαίο παρελθόν ως πηγή έμπνευσης στον ποιητικό λόγο και ιδιαίτερα στην ποίηση της γενιάς του 1880.

Γραμματισμοί

Επιδιώχθηκε οι μαθητές να μπορούν:

- να φτιάχνουν πολυτροπικά κείμενα αξιοποιώντας τα χαρακτηριστικά του πολυτροπικού λόγου,
- να διαβάζουν διαδικτυακά κείμενα όντας ευαίσθητοι προς τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους,
- να ανιχνεύουν στοιχεία παρνασσιστικά σε ένα ποίημα,
- να σχολιάζουν τον τρόπο με τον οποίο αποτυπώνεται το αρχαίο παρελθόν σε ένα ποίημα και την πρόσληψή του από το ποιητικό υποκείμενο.

Διδακτικές πρακτικές

Το σενάριο μοιράστηκε μεταξύ συζήτησης της ολομέλειας και ομαδοσυνεργατικών δραστηριοτήτων. Στην Α΄ φάση προτιμήθηκε η συζήτηση ολόκληρης της τάξης, ώστε τα παιδιά να εισαχθούν βαθμιαία στο θέμα της ενότητας που θα απασχολούσε όλες τις επιμέρους ομάδες. Με παρατήρηση και κατευθυνόμενο διάλογο έκαναν μια πρώτη διερεύνηση της πρόσληψης της αρχαιότητας από μεταγενέστερες εποχές και ήρθαν σε επαφή με τα ποιήματα που θα επεξεργάζονταν.

Την πρώτη ώρα της Β΄ φάσης, και πάλι με κατευθυνόμενο διάλογο, οι μαθητές συγκέντρωσαν τα χαρακτηριστικά των κειμενικών ειδών με τα οποία θα ασχολούνταν στη συνέχεια, ενώ τις επόμενες ώρες, μέσα από την εργασία σε ομάδες, εντόπισαν χαρακτηριστικά του παρνασσισμού σε ποιήματα της γενιάς του 1880 και σχολίασαν την πρόσληψη της αρχαιότητας από τους ποιητές της γενιάς αυτής.

Η Γ΄ φάση ακολούθησε την ίδια πορεία: μετά τη συζήτηση της ολομέλειας κάθε ομάδα εργάστηκε αυτόνομα για τη σύνθεση της τελικής της εργασίας. Η φάση αυτή όμως έκλεισε και πάλι με συζήτηση της ολομέλειας, με σκοπό αυτήν τη φορά τον αναστοχασμό σχετικά με το θέμα της ενότητας και τη δική τους στάση απέναντι σε αυτό.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Η αποστροφή αρκετών σύγχρονων αναγνωστών –όχι μόνο μαθητών– για την ποίηση της γενιάς του 1880 ήταν το έναυσμα για την ενασχόληση με το συγκεκριμένο ποιητικό ρεύμα. Έχει αλλάξει τόσο η σύγχρονη αναγνωστική ευαισθησία, ώστε να μην μπορεί να συναντηθεί πουθενά ο σημερινός αναγνώστης με την ποίηση του Παλαμά και των συγχρόνων του; Μήπως αυτή η ταριχευτική διάθεση –η αναγνώριση δηλαδή από τη μια του κύρους και συγχρόνως η απουσία οποιασδήποτε βιωματικής ταύτισης– είναι μια τάση γενικότερη του σχολείου, που την επιφυλάσσει και για άλλες μορφές και περιόδους και η οποία καθιστά αδύνατη την επαφή των σύγχρονων

μαθητών με αυτές; Μπορεί προς την κατεύθυνση αυτή –την κατεύθυνση της ευκαταίας συνάντησης δηλαδή– να βοηθήσουν η κειμενική και επικοινωνιακή πραγματικότητα την οποία ζουν οι μαθητές; Με τις σκέψεις αυτές ξεκίνησε το παρόν σενάριο.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Η μελέτη του παρνασσιισμού προβλέπεται στην ενότητα «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση» που εντάσσεται στο Νέο Πρόγραμμα Σπουδών για τη νεοελληνική λογοτεχνία της Α΄ λυκείου. Από την άλλη, οι γνώσεις για τη γλώσσα και οι σχετικές δεξιότητες που καλλιεργούνται στο συγκεκριμένο σενάριο προέρχονται από το αντίστοιχο πρόγραμμα σπουδών για τη νεοελληνική γλώσσα.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Για την υλοποίηση του σεναρίου χρησιμοποιήθηκαν επεξεργαστής κειμένου, και η εφαρμογή Google Earth. Το τελευταίο εργαλείο χρησιμοποιήθηκε για να ανασυνθέσουν οι μαθητές τις πληροφορίες που συγκέντρωσαν σε ένα νέο κείμενο το οποίο πρότεινε μια αρχαιογνωστική διαδρομή στον Πειραιά. Οι μαθητές για την εργασία τους επισκέφθηκαν επίσης την ψηφιακή εκδοχή των σχολικών εγχειριδίων, την ενότητα «[Πρόσωπα και Θέματα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας](#)», που φιλοξενείται στις Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα της [Πύλης](#), καθώς και ιστοσελίδες με υλικό σχετικό με τα αρχαία μνημεία του Πειραιά, της περιοχής στην οποία “τοποθετείται” το σενάριο. Το διαδίκτυο αξιοποιήθηκε ως χώρος συγκέντρωσης χρήσιμου υλικού για τις ανάγκες της εργασίας τους. Για λόγους εξοικονόμησης χρόνου τα φύλλα εργασίας ήταν στο σημείο αυτό αρκετά καθοδηγητικά και έτσι δεν καλλιεργήθηκαν δεξιότητες αναζήτησης και αξιολόγησης διαδικτυακού υλικού.

Κείμενα

Λογοτεχνικά κείμενα σχολικών εγχειριδίων

ΚΝΑ Α' Γυμνασίου

Κωστής Παλαμάς, «[Ο Ολυμπιακός Ύμνος](#)»

ΚΝΑ Β' Γυμνασίου

Λορέντζος Μαβίλης, «[Καλλιπάτειρα](#)»

ΚΝΑ Γ' Γυμνασίου:

Κωστής Παλαμάς, «[Ίαμβοι και ανάπαιστοι 28](#)»

Κωστής Παλαμάς, «[Ίαμβοι και ανάπαιστοι 37](#)»

Κωστής Παλαμάς, «[Ύμνος στον Παρθενώνα](#)»

ΚΝΑ Α' Λυκείου:

Αλέξανδρος Σούτσος, «[Επιστολή προς τον βασιλέα της Ελλάδος Όθωνα](#)»

Ιωάννης Γρυπάρης, «[Εστιάδες](#)»

Κωστής Παλαμάς, «[Σατιρικά Γυμνάσματα 5](#)»

ΚΝΑ Β' Λυκείου:

Γιώργος Σεφέρης, «[Επί ασπαλάθων...](#)»

Λογοτεχνικά κείμενα εκτός σχολικών εγχειριδίων

Κωστής Παλαμάς, «[Ύμνος εις την Αθηνά](#)» (στροφή ΙΑ')

Αχιλλέας Παράσχος, «[Ερως](#)»

Κωστής Παλαμάς, «[Ύμνος των αιώνων](#)»

Κωστής Παλαμάς, «[Ω Πηνελόπη αγρύπνησα...](#)»

Υποστηρικτικό/εκπαιδευτικό υλικό:

Μη λογοτεχνικά κείμενα

[Άρθρο παρουσίασης του μουσείου](#) στο περιοδικό *Αρχαιολογία και Τέχνες* από τον έφορο του Αρχαιολογικού Μουσείου Πειραιά.

[Άρθρο](#) στον ιστότοπο της [Monumenta](#) για την ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων του Πειραιά.

[Άρθρο](#) στον ιστότοπο του *Βήματος* για το αρχαιολογικό μουσείο του Πειραιά.

Ιστοσελίδες

Ο [οδηγός](#) του Αρχαιολογικού Μουσείου Πειραιά από τον [ιστότοπο](#) του Κοινοφελούς Ιδρύματος Ι. Λάτση όπου φιλοξενούνται ψηφιοποιημένοι αρχαιολογικοί οδηγοί ελληνικών μουσείων.

Το λήμμα για το [αρχαιολογικό μουσείο του Πειραιά](#) από τον [ιστότοπο](#) Οδυσσεύς του Υπουργείου Πολιτισμού.

Ιστοσελίδα για τους [αρχαιολογικούς χώρους του Πειραιά](#) από τον Δήμο Πειραιά.

Το λήμμα για το [Σηράγγειο σπήλαιο](#) από τον ιστότοπο του Οδυσσέα.

Ο [ιστότοπος](#) του αρχαιολογικού πάρκου του Δίου.

Αφιερωματικός [μικρο-ιστότοπος](#) στις φωτογραφίες της Nelly's.

[Αφιέρωμα](#) της *Καθημερινής* στις φωτογραφίες της Nelly's.

[Άρθρο](#) στο *e-Περιοδικό Επιστήμης & Τεχνολογίας* για τον σχολικό εκφοβισμό.

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

Α' φάση: πριν την ανάγνωση (2 ώρες)

1^η ώρα (εργαστήριο πληροφορικής)

Οι μαθητές και οι μαθήτριες, χωρισμένοι σε ομάδες, συγκεντρώθηκαν στο εργαστήριο πληροφορικής. Μέσα στη χρονιά είχαμε εργαστεί αρκετά συστηματικά σε ομάδες και τα παιδιά ήταν αρκετά εξοικειωμένα με αυτόν τον τρόπο εργασίας. Κάποιες ομάδες είχαν ανταποκριθεί αρκετά καλά, κάποιες άλλες αντιμετώπισαν προβλήματα, που σε κάποιες περιπτώσεις, μάλιστα, δεν ξεπεράστηκαν. Με αυτά τα κριτήρια διαμορφώθηκε η σύνθεση των ομάδων, ενώ ελήφθησαν ως έναν βαθμό υπόψη και οι προτιμήσεις των ίδιων των παιδιών. Δε δόθηκαν εξ αρχής διευκρινίσεις για το ποιητικό ρεύμα που θα μας απασχολούσε και για την οπτική από την οποία θα

το προσεγγίζαμε, αλλά ανακοινώθηκε ως θεματική του μαθήματος η πρόσληψη του αρχαίου παρελθόντος.

Ζητήθηκε από τα παιδιά να μεταβούν στο Wiki που χρησιμοποιούσαμε για τα γλωσσικά μαθήματα (wikialo.pbworks.com). Εκεί ήταν αναρτημένο φύλλο εργασίας στο οποίο τους ζητούνταν να μεταβούν σε ιστότοπους που φιλοξενούν φωτογραφίες της Nelly's από τον κύκλο «Παραλληλισμοί» και τις γνωστές φωτογραφίες της από τον Παρθενώνα¹ και στη συνέχεια, στον [ιστότοπο](#) της εταιρείας που δημιούργησε τη σειρά *Meet the Greeks*. Δόθηκαν στα παιδιά κάποιες σύντομες πληροφορίες για τη φωτογράφο και το έργο της, καθώς και για την ταυτότητα του ιστότοπου με τις χάρτινες φιγούρες και τους ζητήθηκε, αφού συζητούσαν ανά ομάδες, να περιγράψουν στην ολομέλεια τον τρόπο με τον οποίο αποτυπώνεται η αρχαιότητα.

Τα περισσότερα παιδιά δυσκολεύτηκαν αρχικά να ανταποκριθούν σε αυτό που τους ζητήθηκε· δόθηκαν, λοιπόν, συμπληρωματικές ερωτήσεις και η συζήτηση που ακολούθησε ήταν σε μεγάλο βαθμό κατευθυνόμενη από τη διδάσκουσα. Με βοήθεια, επομένως, τα παιδιά επισήμαναν από τη μια την εξιδανικευτική αφήγηση που προβάλλουν οι φωτογραφίες της Nelly's και από την άλλη, την ανάλαφρη προσέγγιση της αρχαιότητας, που επιχειρείται με τις χάρτινες φιγούρες καθώς και την τάση για μια pop παρουσίαση του αρχαίου παρελθόντος.

Υπήρχε η διάθεση από κάποιους μαθητές να αξιολογηθεί ως κατώτερη, ευτελής, ασεβής η πρόταση περί αρχαιότητας που επιχειρούν οι χάρτινες φιγούρες. Με την αφορμή αυτή, συζητήθηκε ο τρόπος με τον οποίο έγιναν δεκτές οι φωτογραφίες της Nelly's στην εποχή τους· όταν τα παιδιά είκασαν –σωστά– πως δε θα ήταν πάντα αποδεκτές, ρωτήθηκαν γιατί πίστευαν πως υπήρξαν τέτοιες αντιδράσεις. Η κατεύθυνση αυτή βοήθησε να αναδειχθεί η ύπαρξη κάποιων προκατασκευασμένων στάσεων απέναντι στην αρχαιότητα, καθώς και απέναντι σε

¹ Για τις φωτογραφίες αυτές βλ. <http://www.ethniko.net/nellys/> και <http://wwk.kathimerini.gr/kath/7days/1996/06/30061996.pdf>

αναγνώσεις της αρχαιότητας, οι οποίες επαληθεύουν ή διαψεύδουν αυτές μας τις στάσεις.

Ζητήθηκε ακόμη από τα παιδιά να περιγράψουν πώς αναπαρίσταται το αρχαίο παρελθόν σε καθεμιά από τις δύο περιπτώσεις, ποιες αξίες προβάλλονται και ποια συναισθήματα προκαλούνται. Είναι χαρακτηριστικό, νομίζω, πως υπήρξαν παιδιά που καταλόγισαν στις χάρτινες φιγούρες ειρωνική διάθεση απέναντι στην αρχαιότητα, αλλά συγχρόνως τους φάνηκαν αστείες, ενδιαφέρουσες, «κατάλληλο δώρο για κάποιον στην ηλικία μας». Τους ζητήθηκε έπειτα να παρατηρήσουν την ταυτότητα της ιστοσελίδας που φιλοξενεί τις φωτογραφίες από τον κύκλο «Παραλληλισμοί»: οι μαθητές εντόπισαν τις ιδεολογικές της αποχρώσεις και έτσι συζητήσαμε πώς οι φωτογραφίες της Nelly's πλαισιωμένες από το συγκεκριμένο κείμενο αποκτούν νέες συνδηλώσεις. Ζητήθηκε από τα παιδιά να αιτιολογήσουν το ενδιαφέρον για αυτές και να εξηγήσουν τον τρόπο με τον οποίο τις “διαβάζει” η συγκεκριμένη ιστοσελίδα.

Ολοκληρώνοντας ήταν, νομίζω, αρκετά σαφές σε όλους τους μαθητές πως η αναπαράσταση του αρχαίου παρελθόντος προωθεί συγκεκριμένες στάσεις, αξίες, συναισθήματα, ενώ και η πρόσληψη της αρχαιότητας επιβάλλει μια συγκεκριμένη ανάγνωση που “κατασκευάζεται” τόσο από τον δημιουργό όσο και από τον αναγνώστη. Η ώρα δεν ήταν αρκετή για να ολοκληρώσουμε τις δραστηριότητες που προβλέπονταν για την Α΄ φάση του σεναρίου και, παρά τα στενά χρονικά περιθώρια, αποφασίστηκε να αφιερωθεί άλλη μια ώρα στην προαναγνωστική φάση, μιας και απέμενε να τεθεί το ζήτημα της λογοτεχνικής πρόσληψης της αρχαιότητας.

2^η ώρα (σχολική τάξη)

Στη σχολική αίθουσα δόθηκε στους μαθητές, που ήταν και πάλι χωρισμένοι σε ομάδες, το ποίημα [«Επί ασपालάθων...»](#) του Σεφέρη. Διαβάστηκε μεγалоφωνα από τη διδάσκουσα και, μετά από σύντομη συζήτηση για το περιεχόμενο και τη χρονική συγκυρία συγγραφής του ποιήματος, ζητήθηκε από τους μαθητές να εντοπίσουν τον τρόπο με τον οποίο αποτυπώνεται εδώ η αρχαιότητα και να εξηγήσουν τι αναζητά το

ποιητικό υποκείμενο σε αυτήν. Οι παρατηρήσεις τους ήταν σε γενικές γραμμές εύστοχες, αν και αρχικά αρκετά παιδιά συνάντησαν προβλήματα στην κατανόηση του ποιητικού κειμένου. Επισήμαναν πως το παρελθόν στη συγκεκριμένη περίπτωση έδωσε έμπνευση, απάντησε στα ερωτήματα και τους προβληματισμούς του ποιητικού υποκειμένου, το ενθάρρυνε –δεδομένης της δύσκολης συγκυρίας την οποία βίωνε η ελληνική κοινωνία. Όταν ρωτήθηκαν πώς σχολιάζουν το γεγονός ότι το αρχαιοελληνικό παρελθόν επικαλούνταν συχνά και οι δικτάτορες στους λόγους και στις φιέστες τους, εύστοχα ένας μαθητής παρατήρησε πως «Εκείνοι όμως το κακοποιούσαν, γιατί προσπαθούσαν να δικαιολογήσουν όσα πίστευαν». Σε γενικές γραμμές φάνηκε να γίνεται κατανοητό από όλους τους μαθητές πως ο ποιητικός λόγος εμπνέεται από την αρχαιότητα, καθώς την ερμηνεύει υπό το πρίσμα της δικής του εποχής και αναζητά σε αυτήν απαντήσεις σε ερωτήματα που υπαγορεύονταν και από τη δική του συγκυρία.

Τελειώνοντας η διδάσκουσα ρώτησε τους μαθητές *αν γνώριζαν κάποιο ποιητικό ρεύμα ή ποιητή που εμπνεύστηκε ιδιαίτερα από την αρχαιότητα*. Ακούστηκαν αρκετά ονόματα ποιητών, μεταξύ αυτών και του Παλαμά, αλλά κανείς δεν ανέφερε τον παρνασσισμό. Η απάντηση δόθηκε από τη διδάσκουσα, η οποία έκανε και μια σύντομη αναφορά στη γενιά του 1880 και τους εκπροσώπους της. Ενημερώθηκαν, επίσης, οι μαθητές σχετικά με το θέμα και την πορεία του σεναρίου στη συνέχεια. Με αφορμή την εργασία της τελευταίας φάσης, ρωτήθηκαν *ποια είναι η δική τους η σχέση με την αρχαιότητα, πώς νιώθουν όταν βρίσκονται σε κάποιο αρχαιολογικό μουσείο ή κάποιον χώρο αρχαιολογικού ενδιαφέροντος*. Οι απαντήσεις των παιδιών ήταν αρκετά εύγλωττες: «αποστροφή», «ανία», «αμηχανία», «αίσθηση πως δεν είναι καλοδεχούμενοι» ήταν οι απαντήσεις που δόθηκαν από όσους πήραν τον λόγο.

Ως ατομική εργασία για το σπίτι τους ανατέθηκε να αποτυπώσουν και γραπτώς τη στάση τους απέναντι στους χώρους αρχαιογνωστικού ενδιαφέροντος. Επειδή κανείς από τους μαθητές δεν είχε λογαριασμό στο Twitter –το εργαλείο που προτεινόταν στο αρχικό σενάριο–, προτιμήθηκε να ζητηθεί από τους μαθητές να

γράψουν την άποψή τους στα σχόλια σελίδας που άνοιξε για τον σκοπό αυτό στο Wiki, χώρο με τον οποίο τα παιδιά είχαν εξοικειωθεί στη διάρκεια της χρονιάς. Στο αρχικό σενάριο προτεινόταν στο σημείο αυτό να ανατεθεί στους ίδιους τους μαθητές η συγκέντρωση των ποιημάτων που θα αποτελούσαν στη συνέχεια το υλικό μελέτης τους. Λαμβάνοντας υπόψη πως η πρώτη φάση είχε ήδη επιμηκυνθεί, προτίμησα να μην ανατεθεί στα παιδιά η δημιουργία του σώματος ποιημάτων. Στο σημείο αυτό έκλεισε η δεύτερη ώρα της εφαρμογής και μαζί της η πρώτη φάση.

Β' φάση: ανάγνωση (3 ώρες)

3^η ώρα (εργαστήριο πληροφορικής)

Οι ομάδες συγκεντρώθηκαν και πάλι στο εργαστήριο πληροφορικής και πήραν θέση μπροστά στους σταθμούς εργασίας. Υπενθυμίσαμε στα παιδιά πως στόχος της φάσης αυτής θα ήταν να συναγάγουν τα χαρακτηριστικά του παρνασισμού από μια σειρά ποιημάτων της γενιάς του 1880 που θα τους δίνονταν προς μελέτη, τα χαρακτηριστικά των οποίων θα έπρεπε να αποτυπώσουν σε δύο κείμενα, ένα ακαδημαϊκού τύπου και ένα πολυτροπικό και συγκεκριμένα [ινογράφημα](#).

Κανένας από τους μαθητές δε γνώριζε τι είναι ένα ινογράφημα, προτιμήσαμε όμως να ξεκινήσουμε τη συζήτηση ζητώντας τους να δώσουν έναν ορισμό του κειμένου, καθώς και να αναφέρουν είδη κειμένων τα οποία γνώριζαν. Οι ορισμοί τους ήταν αρκετά εύστοχοι, αλλά στα κειμενικά είδη που ανέφεραν ακούστηκαν μόνο αμιγώς γλωσσικά κείμενα. Στην ερώτησή μου *αν μια αφίσα που βρισκόταν αναρτημένη στην τάξη τους αποτελούσε κείμενο* η τάξη φάνηκε διχασμένη: άλλοι υποστήριξαν ότι αποτελούσε κείμενο, άλλοι όχι, υπογραμμίζοντας χαρακτηριστικά πως «Δεν πρόκειται ακριβώς για κανονικό κείμενο γιατί δε χρησιμοποιεί λέξεις». Αναπτύχθηκε ένας αρκετά ενδιαφέρων διάλογος μεταξύ των μαθητών, στον οποίο οι μεν προσπαθούσαν να αντικρούσουν τους δε· καταλήξαμε πως πρόκειται για κείμενα με διαφορετικές λειτουργίες, τα οποία συναντώνται σε διαφορετικά επικοινωνιακά περιβάλλοντα.

Ας επισημανθεί εδώ πως παρόμοια συζήτηση είχε γίνει και στο μάθημα της γλώσσας, ενώ και σε άλλες περιστάσεις είχε ζητηθεί από τους μαθητές να συνθέσουν ποικιλία κειμένων, αλλά, όπως αποδείχθηκε, αρκετά σημεία εξακολουθούσαν να μην είναι εμπεδωμένα από αρκετούς. Αναφέρθηκαν διαφορετικά είδη κειμένων, πολυτροπικών και μη, με τα οποία έρχονται σε επαφή τα παιδιά στη σχολική και εξωσχολική τους ζωή, ωστόσο, κλείνοντας τη συζήτηση η αίσθησή μου ήταν και πάλι πως κάποιιοι από τους μαθητές είχαν μια αξιολογική (και όχι λειτουργική) ιεράρχηση κατά νου.

Στη συνέχεια, τους παρέπεμψα στο Wiki, στο οποίο βρίσκονταν αναρτημένα ένα επιστημονικό [άρθρο](#), ένα ινφογράφημα και ένα [λήμμα](#) από την αγγλική Wikipedia, κοινό θέμα των οποίων ήταν ο σχολικός εκφοβισμός. Προτιμήθηκε να εξετάσουν το λήμμα από την αγγλική έκδοση, μιας και το αντίστοιχο ελληνικό λήμμα ήταν μάλλον φτωχό σε πολυτροπικά χαρακτηριστικά και δεν προσφερόταν για την κατεύθυνση προς την οποία θέλαμε να κινηθούμε. Ζητήθηκε από τα παιδιά να παρατηρήσουν στο πλαίσιο της ομάδας τους τα τρία κείμενα, να προσπαθήσουν να εξαγάγουν τα χαρακτηριστικά τους και να τοποθετήσουν καθένα από αυτά σε ένα επικοινωνιακό πλαίσιο. Οι παρατηρήσεις των παιδιών ήταν αρκετά ακριβείς και εντόπισαν βασικά χαρακτηριστικά των τριών κειμένων, αν και τους χρειάστηκε περισσότερος χρόνος από όσο είχε προβλεφθεί καθώς και μεγαλύτερη βοήθεια από όση αρχικά αναμενόταν από τη διδάσκουσα. Κάποια από τα χαρακτηριστικά χρειάστηκε να εκμαιευθούν με κατάλληλες ερωτήσεις κατά τη συζήτηση της ολομέλειας.

Ενδιαφέροντα ήταν όσα ακούστηκαν από τα παιδιά στην ερώτηση για το *πώς τροποποιούν την αναγνωστική μας εμπειρία οι διαφορετικές δυνατότητες που προσφέρει ένα διαδικτυακό κείμενο*: τα περισσότερα παιδιά συμφώνησαν πως δε συνηθίζουν να διαβάζουν μεγάλα, συνεχή κείμενα από το διαδίκτυο και πως προτιμούν να τυπώνουν, παρόλο που με τον τρόπο αυτό το κείμενο χάνει ένα μεγάλο μέρος της ταυτότητάς του. Μια μαθήτρια επισήμανε, ακόμη, πως ένα κείμενο στο

διαδίκτυο λειτουργεί σε συνάρτηση και με τον χώρο στον οποίο αναρτάται και έφερε ως παράδειγμα (αν και όχι κειμενικό) τις φωτογραφίες της Nelly's στην ιστοσελίδα εθνικιστικού περιεχομένου. Συζητήθηκε επίσης *αν και με ποιους τρόπους και τα πιο παραδοσιακά κείμενα έχουν τέτοιες διαστάσεις*. Μια ενδιαφέρουσα παρατήρηση ήταν πως αρκετά παιδιά θεώρησαν ως μοναδική λειτουργία των ινφογραφημάτων «να εντυπωσιάσουν, να ελκύσουν την προσοχή», χωρίς να τους αναγνωρίζουν δηλαδή καμία γενικά ή καμία ιδιαίτερη πληροφοριακή λειτουργία. Παρά την ένσταση που ακούστηκε πως με τέτοιου είδους κείμενα μεταφέρεται ένας μεγάλος όγκος πληροφοριών στην καθημερινή τους ζωή, το αμιγώς γλωσσικό, συνεχές κείμενο αποτελούσε μοναδική νομιμοποιημένη επικοινωνιακή επιλογή για αρκετούς, ενώ προσέγγιζαν τα υπόλοιπα κείμενα μάλλον απaráσκευοι.

Λόγω έλλειψης χρόνου δεν παρακολουθήσαμε το βίντεο που προτεινόταν στο αρχικό σενάριο. Αυτό σε συνδυασμό με το γεγονός πως το ινφογράφημα που εξετάσαμε δόθηκε σε μορφή pdf σημαίνει πως δεν αναφέρθηκε παρά ακροθιγώς η ευκολία με την οποία μπορεί κανείς να αναρτήσει ένα ινφογράφημα σε διαδικτυακούς χώρους ή να περιλάβει υπερσυνδέσμους προς αυτό.

Μιας και βρισκόμασταν στον χώρο του Wiki ζητήθηκε από τα παιδιά να εξετάσουν τα δικά τους κείμενα, πολυτροπικά και μη, που βρίσκονταν αναρτημένα εκεί: αν σέβονταν τις συμβάσεις που συζητήθηκαν προηγουμένως –προσαρμοσμένες βέβαια στη σχολική χρήση–, αν είχαν αξιοποιήσει τις δυνατότητες που τους δίνει η διαδικτυακή ανάρτηση, αν παρατηρούσαν βελτιώσεις που θα μπορούσαν να επιφέρουν στα κείμενά τους μετά τη συζήτηση που προηγήθηκε. Χρησιμοποιήσαμε κείμενα με θέμα τον σχολικό εκφοβισμό, που είχαν αναρτηθεί στο Wiki από τους μαθητές στο προηγούμενο διάστημα, στο πλαίσιο του μαθήματος της γλώσσας (άρθρα και παρουσιάσεις σε πρόγραμμα δημιουργίας παρουσιάσεων). Ζητήθηκε από τα παιδιά να καταγράψουν τις παρατηρήσεις τους στα σχόλια του Wiki και τους ανατέθηκε ως εργασία για το σπίτι η διόρθωση στα σημεία που έκριναν ότι

χρειαζόταν. Ο χρόνος δεν ήταν αρκετός για να παρουσιαστεί στα παιδιά η εφαρμογή [Pictochart](#) και κάπου εδώ ολοκληρώθηκε η τρίτη ώρα του σεναρίου.

4^η ώρα (σχολική αίθουσα)

Όπως προέβλεπε και το αρχικό σενάριο, για τη μεγάλη πλειονότητα των μαθητών ίσχυε η δυσκολία να προσεγγίσουν λογοτεχνικά κείμενα· θεωρήθηκε, λοιπόν, απαραίτητο να αφιερωθεί μία ώρα για να έρθουν σε μια πρώτη επαφή με τα κείμενα που θα επεξεργάζονταν στη συνέχεια. Η διδάσκουσα τους υπενθύμισε ότι επρόκειτο να ασχοληθούν με αρχαίοθεμα ποιήματα του παρνασσισμού, από τα οποία θα έπρεπε να εξαγάγουν τα χαρακτηριστικά του λογοτεχνικού αυτού ρεύματος, καθώς και να περιγράψουν τη σχέση τους με την αρχαιότητα.

Δόθηκαν στα παιδιά σε έντυπη μορφή τρία, διαφορετικά ανά ομάδα ποιήματα από αυτά που αναφέρονται παραπάνω, όπως και το [φύλλο εργασίας 1](#) με ερωτήματα βοηθητικά για την εργασία τους. Δε δόθηκαν όλα τα ποιήματα σε όλες τις ομάδες, γιατί έκρινα πως αρκετοί από τους μαθητές της τάξης αντιμετώπιζαν προβλήματα στην ταυτόχρονη επεξεργασία κειμένων, όπως είχε φανεί και από προηγούμενες εργασίες μας, και ότι θα απέβαινε σε βάρος των στόχων του σεναρίου η προσπάθεια να ανταποκριθούν σε εννέα ποιήματα. Ήδη ο αριθμός των τριών που δόθηκαν σε κάθε ομάδα ήταν για κάποιους αρκετά απαιτητικός στον χειρισμό.

Ζητήθηκε από τα παιδιά να διαβάσουν κατά μόνας τα ποιήματα και να συζητήσουν έπειτα με την ομάδα τους το περιεχόμενο και τα χαρακτηριστικά τους. Είχαμε ήδη ασχοληθεί με τον ρομαντισμό, οπότε διέθεταν κάποια εμπειρία ως προς το τι παρατηρούμε σε ένα ποίημα παραδοσιακής μορφής, χωρίς αυτό βέβαια να σημαίνει πως οι σχετικές δεξιότητες ήταν δεδομένες για όλους. Επισημάνθηκε πως ο κύριος στόχος μας την ώρα αυτή δεν ήταν να προχωρήσουν σε παρατηρήσεις με βάση το φύλλο εργασίας, αλλά να προσεγγίσουν τα ποιήματα σε επίπεδο πραγματολογικής κατανόησης και να ολοκληρώσουμε την ώρα αισθανόμενοι άνετα με το περιεχόμενό τους, ώστε στη συνέχεια να προχωρήσουμε στη δουλειά μας.

Η διδάσκουσα προχωρούσε από ομάδα σε ομάδα λύνοντας απορίες και κάνοντας ερωτήσεις. Αφού λύθηκαν όσες απορίες αφορούσαν ένα πρώτο επίπεδο κατανόησης του ποιήματος, ζητήθηκε από τα παιδιά να διαβάσουν το φύλλο εργασίας, ώστε να λύσουμε όσες προέκυπταν σχετικά με την εργασία τους. Ζήτημα που προκάλεσε παρεξηγήσεις και χρειάστηκε να τονιστεί σε αρκετούς –παραπάνω από μια φορές– ήταν πως τα ποιήματα «Έρωσ» και «Ελένη», που τους δόθηκαν προς σύγκριση, δεν εντάσσονται στον παρνασσισμό. Ήταν μια δυσκολία αρκετών παιδιών να αξιοποιήσουν τις οδηγίες του φύλλου εργασίας, η οποία αντιμετωπίστηκε με προφορικές διευκρινίσεις, χωρίς όμως να γίνει κατανοητό τι ήταν αυτό τελικά που τους δημιουργούσε δυσκολίες παρά τις αρκετές λεπτομέρειες.

Ζήτημα που επανερχόταν ήταν και ο τρόπος με τον οποίο θα προσέγγιζαν το υλικό για να συνθέσουν την τελική τους εργασία. Είχα ήδη εξηγήσει στα παιδιά πώς θα κινούμασταν, καθώς και τον τελικό μας στόχο και χρειάστηκε να το επαναλάβω αρκετές φορές την ώρα αυτή. Από τη μια μεριά ίσως αυτό οφείλεται στον επαγωγικό τρόπο εργασίας που προέτασσε το σενάριο σε αυτήν του τη φάση· είχαμε όμως εργαστεί με τον ίδιο τρόπο και όταν, στην εισαγωγή της ενότητας, ασχοληθήκαμε με τη διάκριση παραδοσιακής και μοντέρνας ποίησης. Από την άλλη, πιθανώς αποτελεί πρόβλημα του σεναρίου η αρκετά χαλαρή δομή του ως προς το σημείο αυτό, το γεγονός δηλαδή πως αρκετοί μαθητές δυσκολεύονταν να κατανοήσουν πώς θα αξιοποιούσαν όσα είχαμε συζητήσει τις προηγούμενες ώρες, σε σχέση με όσα θα έπρεπε να κάνουν στη συνέχεια.

Προς το τέλος της ώρας ζητήθηκε από τα παιδιά να απομονώσουν κάποιους στίχους που τους άρεσαν, κάποιον στίχο που τους έκανε ίσως ιδιαίτερη εντύπωση, αλλά η αντίδραση ήταν μάλλον χλιαρή. Με αφορμή τη διαμαρτυρία μίας μαθήτριας «Τι να μας πουν κυρία εμάς αυτά τα ποιήματα;» έγινε μια αρκετά ενδιαφέρουσα συζήτηση σχετικά με το μάθημα της λογοτεχνίας και τη σκοποθεσία του. Χωρίς βέβαια να καταλήξουμε σε συμπεράσματα ή και συμφωνία, η συζήτηση κινήθηκε γύρω από το αν σκοπός τους μαθήματος είναι η ανάπτυξη της φιλιαναγνωσίας, η

προετοιμασία ενός περισσότερο «εξοπλισμένου» αναγνώστη, το άνοιγμα ενός δρόμου για προσωπική έκφραση ή κάτι άλλο. Με τη συζήτηση αυτή έκλεισε και η τέταρτη ώρα του σεναρίου. Ζητήθηκε από τα παιδιά να διαβάσουν εκ νέου τα ποιήματα και να κρατήσουν σημειώσεις για την εργασία της επόμενης φοράς σε σελίδα που θα άνοιγαν στο Wiki, τη δυνατότητα όμως αυτή αξιοποίησαν μόνο τρεις από τις επτά ομάδες.

5^η και 6^η ώρα (εργαστήριο πληροφορικής)

Την επόμενη εβδομάδα εκτάκτως χάθηκαν οι ώρες που προβλέπονταν για την εφαρμογή του σεναρίου και έτσι μετατέθηκε η δουλειά μας για τη μεθεπόμενη εβδομάδα. Αξιοποιήσαμε το δώρο της γλώσσας, όμως αυτή η χρονική μετάθεση είχε συνέπειες στη δουλειά της δεύτερης, αλλά και της τρίτης φάσης, οι οποίες θα περιγραφούν παρακάτω. Το δώρο αυτό εργαστήκαμε και πάλι σε ομάδες στο εργαστήριο της πληροφορικής. Τα παιδιά πήραν θέση στους σταθμούς εργασίας και άνοιξαν το [φύλλο εργασίας](#) και τα κείμενά τους που βρίσκονταν αναρτημένα στο Wiki. Το διάλειμμα της μίας εβδομάδας είχε πάντως συνέπειες στον ρυθμό αρκετών ομάδων, με αποτέλεσμα ζητήματα που την προηγούμενη φορά είχαμε θεωρήσει λυμένα να ανακύπτουν και πάλι.

Οι άξονες στους οποίους κινήθηκε η μελέτη των μαθητών ήταν τα μορφικά χαρακτηριστικά του παρνασσισμού, η σχέση του με τη δημοτική γλώσσα και την αποτύπωση των συναισθημάτων και τέλος, η σχέση του με το αρχαίο παρελθόν. Είχε ήδη αποφασιστεί από τη διδάσκουσα πως δε θα μας απασχολούσε καθόλου το μέτρο και η σχετική διδασκαλία θα μετατίθετο στη φάση της ενασχόλησής μας με το ποιητικό ρεύμα του συμβολισμού. Αυτό συνιστούσε προφανώς μια παράλειψη για την κατανόηση των χαρακτηριστικών του παρνασσισμού, αλλά επιβλήθηκε λόγω χρόνου. Όσον αφορά τα υπόλοιπα χαρακτηριστικά της μορφής, οι μαθητές ανταποκρίθηκαν με αρκετή άνεση. Οι περισσότερες ομάδες αντιμετώπισαν δυσκολία όσον αφορά τη γλώσσα· για τους περισσότερους η γλωσσική επιλογή των παρνασσιστών ήταν η καθαρεύουσα και χρειάστηκαν βοήθεια για να καταλάβουν τη

γλωσσική στροφή που γίνεται με τη γενιά του 1880. Τα παιδιά εντόπισαν με ευκολία την αντίδραση των παρνασιστών στην αισθηματολογία των ρομαντικών της Παλαιάς Αθηναϊκής Σχολής και μας δόθηκε ευκαιρία να συζητήσουμε τη διαφοροποίηση του ελληνικού παρνασισμού από το γαλλικό ρεύμα ως παράδειγμα της «μετάφρασης» ξενικών επιρροών σε εντόπιο ποιητικό ιδίωμα.

Με σκοπό να εξοικονομηθεί χρόνος, η έρευνα των παιδιών για τις ιστορικές συνθήκες και το γενικότερο κλίμα μέσα στο οποίο έγραψε τα κείμενα της η γενιά του 1880 δεν έγινε όπως προβλεπόταν στο αρχικό σενάριο· δεν παραπέμφθηκαν, δηλαδή, τα παιδιά στις σχετικές σελίδες των Ψηφίδων, αλλά έγινε μια σύντομη παρουσίαση από τη διδάσκουσα. Η αίσθησή μου ήταν πως συνάντησαν οι περισσότεροι μεγάλη δυσκολία –και αρκετοί σίγουρα δεν το κατάφεραν– να αντιμετωπίσουν το λογοτεχνικό κείμενο ως κατασκευή που δεν αποτελεί μόνο προσωπική έκφραση, αλλά αποτυπώνει επιπλέον το δεδομένο κλίμα κάθε περιόδου. Πάντως, ο φόβος μήπως τα παιδιά σχηματίσουν την εσφαλμένη εντύπωση ότι οι παρνασιστές έγραψαν μόνο αρχαιόθεμα ποιήματα επαληθεύτηκε και χρειάστηκε να υπογραμμιστεί πολλές φορές κατά τη διάρκεια της εφαρμογής –αλλά και αργότερα, σε επαναληπτικό μάθημα– πως δεν ήταν το αποκλειστικό τους θέμα.

Στο αρχικό σενάριο προτεινόταν ως λύση για την εξοικονόμηση χρόνου να ασχοληθεί κάθε ομάδα μόνο με μία όψη των παρνασιστικών επιρροών στην ποίηση της γενιάς του 1880, ενώ κοινό θέμα να αποτελέσει μόνο η πρόσληψη της αρχαιότητας. Στη συγκεκριμένη εφαρμογή, προτιμήθηκε να καταπιαστούν όλες οι ομάδες με όλα τα χαρακτηριστικά του παρνασισμού, ώστε να αποκτήσει το σύνολο των μαθητών μια αντιπροσωπευτική εικόνα του ρεύματος κατά τη λήξη της εφαρμογής. Οι περισσότερες από τις ομάδες εργάστηκαν αρκετά αποτελεσματικά και ολοκλήρωσαν την καταγραφή των συμπερασμάτων τους σε μορφή σημειώσεων.

Υπήρξαν δύο ομάδες οι οποίες αντιμετώπισαν σοβαρά προβλήματα: η μία είχε ως μέλη της τρεις αρκετά αδύνατους και μάλλον αμελείς μαθητές με ρυθμό εργασίας –αναντίστοιχα προς τις δυνατότητές τους– αργό. Στην άλλη ομάδα το πρόβλημα ήταν

πιο περίπλοκο, μιας και σχετιζόταν με ισορροπίες στο εσωτερικό της. Χρειάστηκαν αρκετές παρεμβάσεις από τη μεριά της διδάσκουσας για να ξεπεραστούν οι δυσκολίες τους ώστε να βρουν έναν αποδεκτό από όλους ρυθμό εργασίας και να μοιράσουν αρμοδιότητες. Είναι πάντως χαρακτηριστικό ότι τελικά παραδόθηκαν δύο διαφορετικές εργασίες από την ομάδα αυτή, μιας και δεν μπόρεσαν να συντονιστούν, ώστε να ολοκληρώσουν εκτός τάξης το κείμενό τους.

Στο τέλος του δώρου, δόθηκαν και πάλι οδηγίες για τη μορφή που θα είχε η εργασία των ομάδων και ζητήθηκε από τους μαθητές μετά την ολοκλήρωση του κειμένου τους να ανατρέξουν στο λήμμα του [Λεξικού λογοτεχνικών όρων](#) για τον παρνασσισμό και στο αντίστοιχο λήμμα της ενότητας [«Πρόσωπα και Θέματα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας»](#) για να ελέγξουν την ορθότητα των συμπερασμάτων τους. Στο αρχικό σενάριο προβλεπόταν η δημιουργία τόσο ακαδημαϊκού τύπου κειμένου όσο και ινφογραφήματος. Η καθυστέρηση όμως της προηγούμενης εβδομάδας μάς οδήγησε στην επιλογή να μην ασχοληθούμε με την κατασκευή ινφογραφήματος και να περιοριστούν οι μαθητές στη σύνθεση ενός πιο παραδοσιακού τύπου κειμένου. Αυτό βέβαια έθεσε περιορισμούς στην ολοκλήρωση κάποιων στόχων του σεναρίου και η συζήτηση περί διαδικτυακών κειμένων, που έγινε κατά την τρίτη ώρα του σεναρίου, παρέμεινε σε καθαρά θεωρητικό επίπεδο, χωρίς να αξιολογηθεί πρακτικά αν αποκτήθηκε η σχετική δεξιότητα από τα παιδιά.

Η σύμπτυξη των ωρών στη φάση αυτή άλλαξε και το χρονοδιάγραμμα της παράδοσης των εργασιών. Δόθηκε, λοιπόν, στα παιδιά περιθώριο δύο εβδομάδων· αυτό σήμαινε πως ξεκινήσαμε την τρίτη φάση του σεναρίου χωρίς κάποιες ομάδες να έχουν παραδώσει την εργασία της δεύτερης φάσης. Η επικοινωνία εκπαιδευτικού και μαθητών, στο ενδιαμέσο διάστημα, σε μικρό βαθμό έγινε αξιοποιώντας τις δυνατότητες του Wiki, ενώ δεν υπήρξε επικοινωνία –μέσω αυτού τουλάχιστον– μεταξύ των ομάδων για περαιτέρω συνεργασία τους. Εργασία παρέδωσαν όλες οι ομάδες, αν και υπήρχαν αρκετές αποκλίσεις τόσο στην ποιότητα του τελικού αποτελέσματος όσο και στη συνέπεια στην προθεσμία παράδοσης. Τα αρτιότερα

κείμενα προέρχονταν από τις ομάδες που ήταν και περισσότερο συνεπείς², ενώ η ομάδα που παρέδωσε το πιο πρόχειρο κείμενο –χωρίς η ποιότητά του να σχετίζεται με τις γενικότερες δυνατότητες της ομάδας– ήταν εκείνη που πήρε και δεύτερη παράταση για να το παραδώσει.

Υπήρξε αρκετά μεγάλη δυσκολία στο να πειστούν τα παιδιά να επιστρέψουν στα κείμενά τους για διορθώσεις και αυτό τελικά δεν κατέστη δυνατό με όλες³. Προφανώς το γεγονός σχετίζεται και με τις υπόλοιπες υποχρεώσεις τους, έχω όμως την αίσθηση πως για τους μαθητές μας οι εργασίες μάλλον παραδίδονται, βαθμολογούνται και ξεχνιούνται παρά αποτελούν διαδικασία σε εξέλιξη στην οποία επιστρέφουν για να επιφέρουν βελτιώσεις και διορθώσεις. Εκ των υστέρων, σκέφτομαι πως θα ήταν μια ενδιαφέρουσα άσκηση –η οποία θα ασκούσε και τη δεξιότητα των μαθητών στην περίληψη– να ζητηθεί από τις ομάδες να παραγάγουν ένα δεύτερο κείμενο λαμβάνοντας υπόψη και τα κείμενα των συμμαθητών τους.

Γ' φάση: μετά την ανάγνωση (3 ώρες)

7^η ώρα (εργαστήριο πληροφορικής)

Οι μαθητές προσήλθαν και πάλι στο εργαστήριο της πληροφορικής. Στο τέλος της δεύτερης ώρας του σεναρίου τούς είχε ανατεθεί να αποτυπώσουν σε σελίδα που ανοίχτηκε στο Wiki τις δικές τους σκέψεις και συναισθήματα για την επίσκεψη σε μουσείο. Ανταποκρίθηκαν οι περισσότεροι και οι απαντήσεις τους είναι ενδεικτικές της στάσης των εφήβων απέναντι στα μουσεία: «Όταν πηγαίνω στο μουσείο, νιώθω πως δεν ανήκω εκεί», «Μου παρουσιάστηκε [κατά τις επισκέψεις μου σε σχολικές εκδρομές στο παρελθόν] ένας πολύ μεγάλος αριθμός εκθεμάτων και πληροφοριών που στην ηλικία αυτή δεν μπορούσα να επεξεργαστώ, με αποτέλεσμα να σταματήσω να προσέχω στις ξεναγήσεις. Κατά τη γνώμη μου, οι επισκέψεις στα μουσεία θα έπρεπε να γίνονται με πρωτοβουλία των μαθητών και να έχουν σχέση με αυτά που

² Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων τα αρχεία *parnassismos_1_1*, *parnassismos_1_2*.

³ Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων το αρχείο *parnassismos_1_3*.

διδάσκονται εκείνη την περίοδο στο σχολείο». «Από την άλλη, θεωρώ, πως η πολιτεία επιβάλλεται να φροντίσει ώστε ο επισκέπτης σε αυτούς τους χώρους να έχει την καλύτερη δυνατή ξενάγηση και περιήγηση στο χώρο των μουσείων. Ειδικότερα πολλές φορές προσπαθώντας να αντλήσω πληροφορίες για κάποιο έκθεμα, αδυνατώ να ρωτήσω κάποιον υπάλληλο του μουσείου γιατί απλούστατα δε δείχνουν φιλική διάθεση να ανταποκριθούν στο ερώτημά μου». «Φεύγοντας το μόνο που έχω είναι τύψεις, γιατί σύμφωνα με τους ξεναγούς ποτέ δεν μάθαμε ιστορία».

Ανεξάρτητα από το αν δήλωναν πως έβρισκαν ενδιαφέρουσα ή όχι την επίσκεψη σε κάποιο μουσείο, η αίσθηση πως νιώθουν ότι «δεν ανήκουν στο μουσείο» επανερχόταν στις απαντήσεις όλων των παιδιών και από αυτό ξεκινήσαμε τη συζήτησή μας κατά την εναρκτήρια ώρα της τρίτης φάσης. Είχα προσπαθήσει να αποτυπώσω τις απαντήσεις τους σε συννεφόλεξο, το οποίο προβλήθηκε στην οθόνη προβολικού μηχανήματος συνδεδεμένου με υπολογιστή. Ζήτησα από τα παιδιά να κοιτάξουν και τη σελίδα με τα σχετικά σχόλια στο Wiki και η συζήτησή μας εστιάστηκε στα κείμενα τα οποία συνδέονταν με μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους: ταμπέλες σήμανσης, αρχαιολογικοί οδηγοί, ιστοσελίδες. Συγχρόνως δόθηκαν στις ομάδες οδηγοί του Κεραμικού, της αρχαίας Αγοράς, της Κνωσού, των Δελφών, του μουσείου της Ακρόπολης και ζητήθηκε να εντοπίσουν χαρακτηριστικά του είδους. Οι απαντήσεις τους ήταν εύστοχες και περάσαμε στη συνέχεια σε διαδικτυακά κείμενα σχετικά με το θέμα μας.

Τα παιδιά παραπέμφθηκαν στον [ιστότοπο](#) του αρχαιολογικού πάρκου του Δίου και τους ζητήθηκε, μετά την περιήγησή τους, να συγκρίνουν τα δύο είδη κειμένων αφού περιηγούνταν για λίγα λεπτά στον ιστότοπο θα συζητούσαμε τις διαφορές που εντόπισαν σε σχέση με τον αρχαιολογικό οδηγό. Μέσα από τη συζήτηση αναδείχθηκαν αρκετά χαρακτηριστικά και διαφορές μεταξύ των δύο κειμενικών ειδών. Η συζήτηση που αναπτύχθηκε είχε ενδιαφέρον και μας απασχόλησε ιδιαίτερα η παρατήρηση μιας μαθήτριας πως «παρόλο που εκμεταλλεύεται το διαδίκτυο, η προσέγγισή του είναι και πάλι αρκετά συντηρητική, σοβαρή, δεν απευθύνεται σε

νεότερο κοινό». Το σχόλιό της μας έδωσε τη δυνατότητα να σχολιαστεί αρχικά από εμένα και στη συνέχεια από τα παιδιά το γεγονός πως τα κείμενα στο διαδίκτυο δεν είναι ουδέτερα και πως η τεχνολογία δεν προσδίδει χαρακτηριστικά αυτόματα στα κείμενα.

Συγχρόνως το παραπάνω σχόλιο ήταν και καλή αφορμή για να περάσουμε στην επόμενη φάση της εργασίας μας. Τέθηκε, λοιπόν, το ζήτημα που θα μας απασχολούσε στη φάση αυτή: να συνδυάσουμε δηλαδή τους αρχαιόθεμους στίχους των παρνασσιστών που διαβάσαμε στην προηγούμενη φάση με την προβολή των αρχαιοτήτων του Πειραιά, προσπαθώντας να δημιουργήσουμε πολυτροπικά, ψηφιακά κείμενα, έχοντας μάλιστα κατά νου ότι απευθυνόμαστε σε συνομηλικούς των παιδιών.

Οι προϋποθέσεις του αρχικού σεναρίου στη φάση αυτή ήταν μάλλον αυστηρές και απαιτούσαν είτε ομάδα παιδιών με αρκετά ανεπτυγμένες ψηφιακές δεξιότητες ή αρκετό χρόνο, ώστε να μπορέσουν να ανταποκριθούν τα παιδιά στον χειρισμό των ψηφιακών εργαλείων που προτεινόταν για τη συνέχεια. Είχε προηγηθεί διερεύνηση σχετικά με τα εργαλεία που θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν τα παιδιά, η οποία κατέληξε στο ότι ένας μεγάλος αριθμός μαθητών δεν είχε σχετική εμπειρία. Από την άλλη, ο χρόνος ήταν πειστικός κι έτσι προτιμήθηκε να χρησιμοποιηθεί η εφαρμογή [Google Earth](#), την οποία τρεις μαθητές είχαν δηλώσει πως γνώριζαν να χρησιμοποιούν. Ο στόχος, επομένως, αυτής της φάσης ήταν αρκετά πιο περιορισμένος και κατευθυντικός από ό,τι προτεινόταν στο αρχικό σενάριο. Δε ζητήθηκε λοιπόν από τα παιδιά να προτείνουν τρόπους για την ανάδειξη των μνημείων της περιοχής τους, αλλά τους προτάθηκε εξαρχής να κατασκευάσουν μια αρχαιογνωστική διαδρομή για τον Πειραιά στο [Google Earth](#).

Παραπέμφθηκαν στο [φύλλο εργασίας 2](#) στο οποίο τους προτεινόταν διάφοροι δικτυακοί τόποι για τους χώρους αρχαιολογικού ενδιαφέροντος του Πειραιά. Ζητήθηκε από τα παιδιά να περιηγηθούν στις ιστοσελίδες και να διαλέξουν το σημείο ή έκθεμα το οποίο θα αναλάμβαναν. Υπήρξε μεγάλο πρόβλημα στον χειρισμό του

ψηφιοποιημένου αρχαιολογικού οδηγού που υπήρχε αναρτημένος στον [ιστότοπο](#) του Κοινοφελούς Ιδρύματος Ι. Λάτση· παρόλο που έχει τη διάταξη και τη λογική ενός βιβλίου (αποτελεί άλλωστε την ψηφιοποιημένη εκδοχή ενός έντυπου βιβλίου), αρκετά παιδιά δυσκολεύονταν να χειριστούν τυπικά χαρακτηριστικά (περιεχόμενα, ευρετήριο) ώστε να περιηγηθούν τις σελίδες του.

Σχετικά βιαστικά οι ομάδες περιηγήθηκαν στις ιστοσελίδες και διάλεξαν το αντικείμενο που θα αναλάμβαναν. Δόθηκαν οι οδηγίες σχετικά με τα χαρακτηριστικά του κειμένου που έπρεπε να συνθέσουν: συντομία, σαφήνεια, ενσωμάτωση πολυτροπικών χαρακτηριστικών και αξιοποίηση στίχων της γενιάς του 1880 που μελετήσαμε. Ζητήθηκε από τα παιδιά να αξιοποιήσουν τον χρόνο ως την επόμενη συνάντηση, ώστε να μελετήσουν το υλικό που τους δόθηκε και να απομονώσουν τις πληροφορίες που τους ήταν απαραίτητες για τη σήμανση που ανέλαβαν. Στο δίωρο της επόμενης φοράς θα προχωρούσαμε στη δημιουργία του πολυτροπικού κειμένου που θα ανέβαινε στη διαδικτυακή εφαρμογή. (Σε ενδιάμεση ώρα έγινε μια σύντομη ξενάγηση στο [Google Earth](#) για όσους μαθητές δε γνώριζαν την εφαρμογή –το στήσιμο πάντως της διαδρομής ανέλαβαν οι μαθητές που γνώριζαν ήδη το εργαλείο).

8^η και 9^η ώρα (εργαστήριο πληροφορικής)

Οι μαθητές συγκεντρώθηκαν και πάλι στο εργαστήριο πληροφορικής και κάθισαν στους σταθμούς εργασίας κατά ομάδες. Την προηγούμενη φορά είχε δοθεί η οδηγία να μελετήσουν το υλικό στο οποίο παραπέμφθηκαν και να συνεργαστούν, μέσω του Wiki, ώστε να προχωρήσουν στη σύνθεση του τελικού κειμένου τους· της σήμανσης, δηλαδή, που θα ανέβαινε στο [Google Earth](#). Οι περισσότερες ομάδες ωστόσο δεν είχαν ξεκινήσει το κείμενό τους και κάποιες δεν είχαν επεξεργαστεί καθόλου το υλικό τους. Υπήρξε μία ομάδα, στην οποία είχε επικρατήσει εξαιρετικό συνεργατικό κλίμα σε όλη τη διάρκεια της εφαρμογής, η οποία προσπάθησε να αξιοποιήσει τις δυνατότητες του Wiki, αλλά σε γενικές γραμμές οι υπόλοιπες, με εξαίρεση μία ακόμη ομάδα που συναντήθηκε στο σπίτι ενός από τα μέλη, είχαν συνεργαστεί μάλλον υποτυπωδώς. Οι ομάδες λοιπόν ξεκίνησαν να εργάζονται· αρκετοί μαθητές

χρειάστηκαν βοήθεια στον χειρισμό του υλικού που τους είχε δοθεί. Παρόλο που το υλικό είχε προεπιλεγεί από τη διδάσκουσα (και επομένως δεν απαιτούνταν δεξιότητες αναζήτησης από τους μαθητές), αρκετοί ήταν αυτοί που δυσκολεύονταν να προσανατολιστούν μέσα στα κείμενα και να απομονώσουν χρήσιμες πληροφορίες για το θέμα τους. Πρέπει, μάλλον, να διανυθεί αρκετός δρόμος όσον αφορά τις αναγνωστικές δεξιότητές τους· συγχρόνως, είναι αλήθεια πως οι μαθητές που αντιμετώπισαν πρόβλημα έχουν ελλειπείς αναγνωστικές δεξιότητες ακόμη και όταν βρίσκονται αντιμετώπι με πιο κλασικά κείμενα. Τα παιδιά χειρίστηκαν το θέμα αρκετά συμβατικά και αυτό είναι κάτι που σχολιάστηκε και στη συζήτηση της ολομέλειας στο τέλος της ένατης ώρας.

Δεν ολοκλήρωσαν, βέβαια, όλες οι ομάδες την εργασία τους μέσα στο δίωρο. Επειδή χρειαζόνταν οι εργασίες όλων των μαθητών για να τις επεξεργαστούν έπειτα εκείνοι που θα έφτιαχναν τη διαδρομή στο [Google Earth](#), δόθηκε χρονικό περιθώριο μιας εβδομάδας, το οποίο και πάλι οι δύο από τις τρεις ομάδες που δεν είχαν ολοκληρώσει δεν τήρησαν. Τελικά, η διαδρομή χαραχτηκε με πέντε αντί για επτά σημάνσεις και σε καμία περίπτωση δεν αποτελεί ολοκληρωμένη παρουσίαση των αρχαιοτήτων του Πειραιά. Ο χρόνος δεν επέτρεψε να επιστρέψουμε για να συμπληρώσουμε τη δουλειά που ξεκινήσαμε, καθώς βρισκόμασταν ήδη στις αρχές του Μάρτη και είχαμε αρκετό δρόμο να διανύσουμε για να ολοκληρώσουμε τη δεύτερη θεματική ενότητα που ορίζει το πρόγραμμα σπουδών.

Παρόλο που κάποιες ομάδες δεν είχαν ολοκληρώσει, ξεκινήσαμε μια συζήτηση αναστοχαστική της έως τότε δουλειάς μας. Οι αντιδράσεις ήταν επιφυλακτικές και οι περισσότεροι δήλωσαν πως το υλικό που δημιούργησαν μάλλον δε θα ενδιαφέρονταν να το δουν ούτε οι ίδιοι και ούτε θεωρούσαν πως «απευθύνεται σε εφήβους και θα τους πείσει να επισκεφθούν τα μνημεία του Πειραιά». Αυτό, από τη μια, αποτελεί προφανώς αδυναμία της ίδιας της διδακτικής εφαρμογής που δεν έδωσε αρκετό χρόνο και κυρίως χώρο στα παιδιά να προτείνουν πώς θα φαντάζονταν οι ίδιοι μια προσπάθεια προβολής των αρχαιοτήτων του Πειραιά απευθυνόμενη στους ίδιους.

Ελπίζω να φάνηκε από την περιγραφή πως η συγκεκριμένη επιλογή οφειλόταν σε χρονικούς περιορισμούς. Από την άλλη, υπήρξε από κάποιον μαθητή ο πολύ εύστοχος αντίλογος στις αντιρρήσεις των συμμαθητών του πως βλέπουμε τα κείμενα που φτιάχτηκαν στο τελευταίο δίωρο αποκομμένα από το πλαίσιο στο οποίο δημιουργήθηκαν· φτιάχτηκαν, δηλαδή, για να διαβαστούν μέσα στην εφαρμογή ως μέρος μιας πρότασης γνωριμίας με τις αρχαιότητες του Πειραιά. Καταλήξαμε, λοιπόν, ότι έπρεπε να περιμένουμε και τις εργασίες των υπολοίπων και την ολοκλήρωση της χάραξης της διαδρομής στην εφαρμογή για να αποτιμήσουμε τη δουλειά μας. Συζητήθηκε επίσης, όπως προτεινόταν και από το αρχικό σενάριο, ότι σκόπιμο είναι να κάνουμε μια περιήγηση στον Πειραιά, με οδηγό τη διαδρομή που χάραξαν τα ίδια τα παιδιά –αν και αφορούσε εξαιρετικά περιορισμένο αριθμό αντικειμένων ή χώρων. Εξαιτίας των υποχρεώσεων των παιδιών, συμφωνήσαμε πως θα ήταν εφικτό να γίνει αυτή η επίσκεψη τη δεύτερη εβδομάδα των διακοπών του Πάσχα. Τελικά, δεν καταφέραμε να συντονιστούμε, ενώ μετά το Πάσχα οι ρυθμοί της σχολικής ζωής έγιναν πάλι ασφυκτικοί και έτσι η επίσκεψη δεν πραγματοποιήθηκε.

Το σκεπτικό της πρότασης του αρχικού σεναρίου ήταν πως ο τρόπος με τον οποίο θα χρησιμοποιούσαν τα παιδιά τους στίχους των ποιητών θα αποκάλυπτε και την ερμηνεία τους επί των ποιημάτων. Οδηγούμαι στο συμπέρασμα πως η δραστηριότητα που τους ανατέθηκε τελικά ήταν αρκετά πιο περιορισμένη ως προς τη στόχευση και έτσι δε θεωρώ ότι μπορεί να χρησιμεύσει για την εξαγωγή τέτοιων συμπερασμάτων. Αν φάνηκε κάτι από τις εργασίες που παρέδωσαν τελικά τα παιδιά, ήταν μια, λιγότερο ή περισσότερο επιτυχημένη, νοηματική σύνδεση μεταξύ του αντικείμενου που ήθελαν να προβάλουν και των στίχων που χρησιμοποίησαν. Περιορίζονταν βέβαια και από τον μικρό αριθμό ποιημάτων που είχαν στη διάθεσή τους, για αυτό και κάποιες ομάδες αναζήτησαν επιπλέον ποιήματα για να ντύσουν το αντικείμενο με το οποίο ασχολήθηκαν.

Η ομάδα που είχε αναλάβει τελικά τη δημιουργία της διαδρομής στο [Google Earth](#) την ολοκλήρωσε λίγο πριν τις διακοπές του Πάσχα και κάπως έτσι έκλεισε η εφαρμογή του σεναρίου.⁴

⁴ Βλ. ό.π. το palamas_kai_filoi_ston_arxaio_peiraia.kmz.

ΣΤ. ΦΥΛΛΟ/Α ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Φύλλο εργασίας 1

Στόχος της εργασίας σας στη φάση αυτή είναι, μελετώντας μια σειρά ποιήματα της γενιάς του 1880, να ανιχνεύσετε τα παρνασσιστικά χαρακτηριστικά τους, με έμφαση στο πώς είδαν οι ποιητές της γενιάς αυτής το αρχαίο παρελθόν.

Το κείμενο στο οποίο θα αποτυπώσετε τις παρατηρήσεις θα είναι ακαδημαϊκού τύπου –θα πρέπει βέβαια να αξιοποιήσετε τις συμβάσεις του κειμενικού είδους και να σεβαστείτε τα χαρακτηριστικά του, έτσι όπως τα συζητήσαμε στη διάρκεια των προηγούμενων ωρών.

Στο κείμενό σας θα πρέπει να σχολιάσετε τους εξής άξονες:

- τα μορφικά χαρακτηριστικά του παρνασσισμού
- τη σχέση της γενιάς του 1880 με τη γλώσσα
- τη αποτύπωση των συναισθημάτων στα ποιήματα της γενιάς του 1880
- τη σχέση με το αρχαίο παρελθόν.

Να μερικές ερωτήσεις που μπορούν να σας βοηθήσουν στην επεξεργασία των ποιημάτων:

- Τι παρατηρείτε ως προς τη στιχουργία των ποιημάτων που διαβάσατε;

Προσέξτε :

- ο τον χωρισμό σε στροφές
- ο τον αριθμό των στίχων σε κάθε στροφή
- ο τον αριθμό των συλλαβών κάθε στίχου
- ο τις καταληκτικές συλλαβές κάθε στίχου.

Αν έχετε απορίες, ανατρέξτε στο *Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων* ([εδώ](#) και [εδώ](#)), στο [λήμμα](#) για τη στιχουργία της [Πύλης](#) και στο [λήμμα](#) στο *Λεξικό*.

- Προσέξτε το ποίημα του Μαβίλη «Καλλιπάτειρα»: αναγνωρίζετε αυτό το είδος ποιήματος; Συγκρίνετε επίσης την «Καλλιπάτειρα» με την [«Ελένη»](#) του Σεφέρη που ανήκει στη μοντέρνα ποίηση: τι παρατηρείτε ως προς τη στιχουργία;

- Τι παρατηρείτε ως προς τη γλώσσα που χρησιμοποίησαν οι ποιητές της γενιάς του 1880; Συγκρίνετε τη γλώσσα τους με το ποίημα [«Ερως»](#) του Αχιλλέα Παράσχου, που ανήκει στη ρομαντική σχολή των Αθηνών, την ποιητική δηλαδή γενιά που προηγήθηκε. Τι παρατηρείτε; Τι πιστεύετε ότι θα απαντούσαν οι ποιητές της γενιάς του 1880 σε όσα υποστηρίζει για τις γλωσσικές επιλογές του Σολωμού και του Κάλβου ο Σούτσος στο ποίημά του [«Επιστολή προς τον βασιλέα της Ελλάδος Όθωνα»](#);

- Σε σύγκριση με το ποίημα του Παράσχου τι παρατηρείτε επίσης ως προς τον τρόπο με τον οποίο εκφράζονται η ψυχική διάθεση στο ρομαντικό ποίημα και τα ποιήματα της γενιάς του 1880;

Προσέξτε:

- ο το γραμματικό πρόσωπο που κυριαρχεί
- ο τα συναισθήματα που εκφράζει το ποιητικό υποκείμενο
- ο τη στάση του ποιητικού υποκειμένου απέναντι σε όσα βιώνει.

Πιστεύετε πως μπορεί να ειπωθεί για τους ποιητές της γενιάς του 1880 αυτό που χαρακτηρίζει τον γαλλικό παρνασισμό, σύμφωνα με την [εισαγωγή](#) του σχολικού εγχειριδίου: «Πρόβαλε [σημ. ο παρνασισμός] ως έμβλημά του την απάθεια [...] με αποτέλεσμα να λείπει από τα ποιήματά τους η ζωή και η ανθρώπινη τρυφερότητα»;

- Τι παρατηρείτε, τέλος, ως προς τον τρόπο με τον οποίο αποτυπώνεται στα ποιήματα της γενιάς του 1880 η αρχαιότητα; Ποια συστατικά του παρελθόντος αξιοποιούνται; Ποια στάση έχει το ποιητικό υποκείμενο απέναντι στο παρελθόν; Τι αναζητά σε αυτό; Ποια συναισθήματα, ποιες σκέψεις προβάλλονται πάνω στο αρχαίο παρελθόν;

Μελετήστε την ενότητα «[Ιστορία και λογοτεχνία](#)» από τις Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα για να αποκτήσετε μια ιδέα για το ιστορικό πλαίσιο εντός του οποίου γράφτηκαν τα ποιήματα αυτά.

Πιστεύετε πως οι συνθήκες αυτές επηρέασαν τον τρόπο με τον οποίο προσέλαβαν οι ποιητές την αρχαιότητα; Ποιες σκέψεις, ποιες αναζητήσεις απασχολούσαν την κοινωνία της εποχής και μαζί με αυτήν τους ποιητές; Για ποιες ανάγκες πιστεύετε πως έψαχναν απαντήσεις στο αρχαίο παρελθόν;

Στο διάστημα των τριών ωρών που θα διαρκέσει η φάση αυτή της εργασίας μας αναρτήστε τις σημειώσεις σας στο Wiki ώστε να λαμβάνετε σχόλια από εμένα ή και άλλους συμμαθητές και συμμαθήτριές σας. Κάντε κι εσείς το ίδιο στις σημειώσεις που θα αναρτήσουν οι άλλες ομάδες και ίσως έτσι ξεκινήσει από το διαδίκτυο ο διάλογος που θα συνεχίσει και στην τάξη.

Μετά τη συζήτηση με την ομάδα σας, πριν προχωρήσετε στη σύνθεση των κειμένων σας, ελέγξτε τα συμπεράσματά σας μελετώντας το λήμμα για τον παρανοσιασμό στο [Λεξικό λογοτεχνικών όρων](#) και στην ενότητα «[Πρόσωπα και Θέματα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας](#)». Στον τελευταίο αυτό ιστοχώρο εκμεταλλευτείτε και τις συνδέσεις που οδηγούν σε άλλα λήμματα.

Φύλλο εργασίας 2

Στόχος μας λοιπόν από δω και πέρα είναι να κάνουμε τους στίχους των ποιητών της γενιάς του 1880 αλλά και τα κατάλοιπα του αρχαίου παρελθόντος στον Πειραιά να μιλήσουν, με τρόπο που να προσκαλεί σε διάλογο εσάς και τους συνομηλίκους σας.

Αναλαμβάνετε λοιπόν να αναδειξέτε κάποιο αρχαίο μνημείο της περιοχής μας, φωνάζοντας στην προσπάθειά σας αυτή σε βοήθεια και τους στίχους των ποιητών της γενιάς του 1880.

Διαλέξτε το μνημείο που θα «υιοθετήσετε» και αναζητήστε υλικό στις ακόλουθες διευθύνσεις:

- Τον ιστότοπο του [Οδυσσέα](#) στον οποίο θα βρείτε τη σελίδα για τους αρχαιολογικούς χώρους του Πειραιά αλλά και το αρχαιολογικό του μουσείο.
- Τον [ιστότοπο](#) του Κοινοφελούς Ιδρύματος Ι. Λάτση στον οποίο θα βρείτε ψηφιοποιημένο τον αρχαιολογικό οδηγό του πειραιϊκού μουσείου.
- [Άρθρο](#) για το μουσείο στο περιοδικό *Αρχαιολογία και Τέχνες*.
- [Άρθρο](#) για την ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων του Πειραιά στον ιστότοπο της [Monumenta](#).
- [Άρθρο](#) για το αρχαιολογικό μουσείο του Πειραιά στο *Βήμα*.

Ακολουθήστε τα βήματα που κάνατε και προηγουμένως: κρατήστε σημειώσεις έχοντας κατά νου την προβολή του χώρου που ενδιαφέρεστε να αναδείξετε και τις ιδιαιτερότητες του κειμενικού είδους που θα χρησιμοποιήσετε. Μην ξεχνάτε να εμπνευστείτε τρόπους με τους οποίους θα αξιοποιήσετε τους στίχους των ποιητών της γενιάς του 1880.

Η φάση αυτή της εργασίας μας θα διαρκέσει και πάλι τρεις ώρες. Η ολοκληρωμένη εργασία σας ή ο υπερσύνδεσμος προς αυτήν θα αναρτηθεί στη σελίδα του Wiki. Εκεί θα μπορέσετε να κάνετε και σχόλια για τη δουλειά των υπολοίπων, δίνοντας έτσι ιδέες στις άλλες ομάδες, κάνοντας επισημάνσεις για τη δική τους «ανάγνωση», διατυπώνοντας ενδεχόμενες διαφωνίες σας.

Ζ. ΆΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Το σενάριο θα μπορούσε να μην επικεντρωθεί στον παρνασισμό αλλά να καταπιαστεί γενικά με την πρόσληψη της αρχαιότητας από τη νεοελληνική ποίηση και να «ανοίξει» προς ποιητές που επηρεάστηκαν από άλλα ρεύματα. Στην περίπτωση αυτή, θα μπορούσε να αξιοποιηθεί κατάλληλα και η «[Ανεμόσκαλα](#)» της [Πύλης για την ελληνική γλώσσα](#), στην οποία φιλοξενούνται συμπραστικοί πίνακες για αρκετούς νεοέλληνες ποιητές. Ένα σενάριο που θεματοποιεί την εξερεύνηση των αρχαιολογικών χώρων της περιοχής στην οποία κατοικούν οι μαθητές κανονικά δεν είναι ολοκληρωμένο χωρίς επιτόπια επίσκεψη· οι ψηφιακές επισκέψεις είναι σημαντικές, αλλά στόχος είναι και να οικειοποιηθούν τα παιδιά τους τόπους αρχαιολογικού ενδιαφέροντος, να τους αισθανθούν κοντύτερα τους. Το θέμα της ενότητας, τέλος, θα μπορούσε να εξεταστεί διαθεματικά και με την ιστορία. Η επιλογή αυτή δεν έγινε στη συγκεκριμένη μορφή του σεναρίου, κυρίως λόγω χρονικού περιορισμού, μιας και θεωρούμε πως η ενσωμάτωση επιπλέον στόχων που σχετίζονται με το μάθημα της ιστορίας θα απαιτούσε την επιμήκυνσή του κατά δύο ώρες τουλάχιστον.

Όπως φαίνεται και από όσα αποτυπώνονται στο κεφάλαιο της κριτικής, το ζήτημα της πρόσληψης της αρχαιότητας στον ποιητικό λόγο θα είχε ίσως νόημα να ενταχθεί σε μια μεγαλύτερης διάρκειας διδακτική ενότητα, η οποία θα επέτρεπε στους μαθητές να εργαστούν με ευχέρεια χρόνου.

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Όπως προβλεπόταν και στο αρχικό σενάριο, οι τελευταίες ώρες του ήταν αρκετά επιβαρυνμένες και αυτό είχε ως συνέπεια να μην υπάρξει το απαραίτητο περιθώριο ώστε να προκύψει μια αυθεντική πλαisiώση των δραστηριοτήτων της Γ' φάσης. Η αίσθηση που δόθηκε και στη διδάσκουσα και στους μαθητές ήταν πως η τελική εργασία που τους ανατέθηκε ήταν μια πρόφαση για να ξανασκύψουν πάνω στα

ποιήματα των παρνασσιστών. Χωρίς αυτό να είναι αμελητέο ως στόχευση, πάντως δεν ήταν ο αποκλειστικός στόχος του αρχικού σεναρίου για την τελευταία φάση.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

—